

Ето самото писмо:

Мила леля Лило,¹

Не съм ти писала отдавна, но ти не ми се сърди. Рашко² ми беше казал, че си в Карлово, но една жена (Аница), която беше у нас за малко време, ни донесе много здраве от Пловдив.

Ний с Иван³ се съвсем разделихме, но ти не се кахъри за това. Той не го заслужава. Ти попитай Парашкева⁴, аз ѝ разправих летос, като идва в София, и тя нека ти разкаже всичко. Аз бях ѝ поръчала да не ти говори нищо, за да те не тревожи, но сега реших и на тебе да ти пиша.

През февруари може да се случи да дойде в Пловдив г-н Яворов. Ще му поръчам да дойде да те види. Ти го посрещни добре, защото ний сме големи приятели и не е чудно да се ожена за него. Ти ще го видиш, колко е мил и добър човек, прилича по характера на баща ми — та вярвам, че ще сме щастливи (к. а.)

Мама не изглежда да е много доволна, та затова нищо не ѝ пиши зарад Яворов, да се не сърди напразно. А то аз нямам никакво намерение да я слушам, защото като я послушах веднъж, само си съсиях младостта. Ако се случи и Рашко да дойде в Пловдив, не му говори нищо за тая работа, защото нали го знаеш какъв е неразбран и винаги държи с мама.

Напиши ми дълго писмо в плика, който ти пращаам. Яворов е секретар⁵ на директора на Народния театър, и той като го получи, ще ми го предаде. Напиши ми за децата как са, в кой клас е Атанас⁶ и има ли цигулка; мама не знае кому е дала моята стара цигулка, но аз ще му пратя една нова.

Виола⁷ е много добре, има момче — Иван, кръстиха го на Белинов. Детето е много добре, хубаво и здраво.

Мама се върна отдавна, но ний много не се спогаждаме, нали знаеш колко е студена. Не е като баща ни, който си даваше душата зарад нас.

И тъй напиши ми дълго писмо и ми кажи, че си здрава и весела и че не се тревожиш много. И на мене много ми се иска да те видя, може би аз ще дойда за един-два дена в Пловдив, или пък Яворов може да те доведе насам, защото към края на февруари аз ще замина за странство, догдето се довърши делото.

И тъй през февруари ще наредим да се видим, само ти бъди юнак.

Петко расте и е много добре.

Много ти здраве от мама, също и от мене на всички ви, а тебе, Мика⁸ и децата целувам.

София, 6 януари 1912 година

Лора

¹ Лила — така в семейството наричали сестрата на баща ѝ Велика. По мъж е Геро Камбанова (прякорът идва от подарената камбана на една от черквите в Копривщица.) Велика Камбанова е живяла в Пловдив при дъщеря си Мария Танчева и често е идвала в София у Каравелови. Една седмица преди трагичната случка на 29 ноем. 1913 год., когато Лора се самоубива, тя също е била в София и след завръщането си в Пловдив казала, че Лора е много нервна и искала да дойде с нея в Пловдив, но отложила за по-благоприятно време поради инфекциозно заболяване на едно от децата на Мария Танчева. Лора много е обичала леля си, доверявала ѝ свои тайни.

Името Лила ни насочва към дъщерята на Халжи Генчо от повестта „Българин от старо време“. Велика е прототип на Лила. Л. Каравелов при обрисуването на героинята си, е взел много черти от сестра си, както за създаването на дядо Либен е взел черти от дядо си и баща си.

² Рашко Маджаров — братовчед на Лора.

³ Ив. Дрянков, адвокат, първият мъж на Лора.

⁴ Парашкева — роднина на Велика Камбанова.

⁵ Яворов не е секретар на директора на Народния театър, а драматург, драматичен секретар на театъра.

⁶ Атанас — син на Мария Танчева, племенник на Лора.

⁷ Виола — сестра на Лора, жена на Белинов, а по-късно на Йосиф Хербст, убит през 1925 г. от фашистите.

⁸ Мика — Мария Танчева, братовчедка на Лора.

Нямаме никакви данни, че Яворов през м. февруари 1912 г. е бил в Пловдив. По това време той усилено работи върху втората си драма, та нямал възможност да пътува. Това узнаваме от писмото му от 8 февруари, с. г., до сестра му, в което пише: „Сега аз економисвам и внимание и минутата, за да привърша по-скоро новата си пиеса“ (виж. П. К. Яворов. Събрани съчинения, т. V, 1960, стр. 544). Не знаем въобще, дали поетът се е срещал с лелята на Лора и дали Велика Камбанова е изпращала писмата си до Лора чрез Яворов. Знаем, че на 2 март с. г. Лора е вече във Франция. Тя много често е пътувала из Европа.

ИВАН МАРТИНОВ В ЛАПИТЕ НА ДРАКОНА

Много пъти в моя живот съм се сблъсквал с фашистката цензура и винаги успешно съм се измъквал от нейните лапи — от лапите на дракона, както казвахме тогава. Но два са случаите, когато не можах да измамя кръвожадния му поглед и попаднах между зъбите му.

Ето, за тези два случая ми се иска сега да разкажа с няколко думи.

През 1929 г., в началото на декември, започна да излиза в. „РЛФ“. Още с първите си броеве той обърна внимание с бойкия си, революционен тон и изведнъж спечели любовта на многобройните читатели, жадни да чуят прогресивно слово. Смелата постъпка на неговите издатели и редактори, борци за ново пролетарско изкуство и литература, се посрещна с радост от младите, току-що начеващи писатели. Да се създаде работнически литературен фронт, който да събере разпръснатите след въстанието, особено след Априлските събития, творчески сили и да ги обедини и сплоти около лозунга за правдива и честна художествена мисъл — ето задачата, която партията бе поставила пред шепата комунисти около вестника. Програмата на „РЛФ“, изразена в уводната статия на първия му брой, а по-късно и в други статии — се прие от всички писатели, близки на делото му и в скоро време в редиците на неговите създатели застанаха и закрачиха заедно с тях много други борци за ново изкуство и литература.

Тогава аз, още съвсем млад, ученик в седми клас на гимназията, правех първите си несигурни стъпки в белетристиката. Бях вече печатал стихове в редица прогресивни вестници и списания, предимно ученически, и жадувах за такъв вестник, който да изразява напълно моите разбирания на комунист за изкуството и литературата. Появяването на „РЛФ“ аз посрещнах с радост и вълнение, че най-сетне такъв вестник започва да излиза. Всяка сряда с нетърпение чаках да се появи по будките и сутрин рано, отивайки на училище, аз тайно си го купувах, четех, препрочитах, изучавах дори наизуст много от неговите материали, някои от които и сега още помня — тъй силно са се запечатали в паметта ми.

На следващата година, в брой 44 от март или април, излезе първият ми напечатан разказ „Безработица“ и аз помня с какво вълнение разгърнах страниците на „РЛФ“, за да го прочета още на улицата. Оттогава редовно сътрудничах на вестника със стихове, разкази, репортажи и други материали. Бях приет от неговия малък колектив като един от най-младите му съратници и участвах, макар и да бях ученик, във всички негови инициативи и акции.

ХРИСТО НЕДЯЛКОВ

ЕДНО НЕПУБЛИКУВАНО ПИСМО НА ЛОРА КАРАВЕЛОВА

Писмото, което публикуваме, притежание на д-р Любен Танчев от Пловдив, хвърля светлина върху отношението на Лора към Яворов. Изминали са шест години от тяхното запознаване (1906), Мина Годорова отдавна е покойница и в началото на 1912 г. между Лора и Яворов е установена дружба. Но интересно е да отбележим, че няколко дни след като пише писмото до леля си в Пловдив, тя изпраща писмо на Яворов, пълно с отчаяние и песимизъм. Двете писма са крайно противоположни по настроение. Докато от първото лъха здрава увереност, че дружбата с поета ще завърши успешно, то във второто Лора го напада неоснователно, нарича го жесток и несправедлив. В писмата си до роднините обаче, тя решително заявява, че ще свърже съдбата си с Яворов, възхищава се от неговия характер. Тя бърза да го въведе в роднинския кръг, поръчва на леля си да го приеме добре, да изпраща писмата си чрез него и пр.

За потвърждение на това, че вярно го е опознала, тя го сравнява с баща си Петко Каравелов, покойник по това време, когото Лора много е уважавала и обичала. Известно е, че П. Каравелов полага големи грижи за образованието и възпитанието на децата си. И с право Лора пише, че той душата си давал за тях. Но колкото към баща си Лора е питала нежни чувства на обич и признателност, толкова се е пазела от майка си. Тя без колебание заявява, че няма никакви намерения да я слуша, обвинява я, че е разбила младостта ѝ, като насила я накарала да се омъжи за Дрянков. Този път Лора е решила енергично да се бори за своето щастие. След смъртта на Лора (1913) майка ѝ Екатерина Каравелова твърде много допринася за обвиненията срещу поета, за огорчението му, което го довежда до самоубийство на 16 октомври 1914 година.

Докато Лора още в началото на 1912 г. съобщава на всички близки за предстоящата си женитба с поета, то Яворов едва на 12 юни с. г. пише на по-малката си сестра Екатерина: „Разбира се, че не бих се годил, без да ви предупредя. Работата се касае за една любовна история, край на която остава още забулен в гъста мъгла. Не е изключена обаче възможността да се ожения. На всеки случай, всичко ще се реши след 2-3 месеца. Въпроса е за по-малката дъщеря на Каравелова, Лора, жената на д-ра Дрянков. Интригата е доста стара, но историята почна наздравео от началото на септември м. г. Развода се реши преди 2—3 седмици (на 20 юни съдът разтрогна брака по вина на Лора, като ѝ налага двегодишно безбрачие, б. м.) с едно запрещение от 2 години за наша сметка, но аз не смятам това много важно, защото ще се постигне отменение. Коконата е на 25—26 г. и има едно момче на 3 години. Приключвам една карта с образа ѝ¹. Избухването на Балканската война ускорява женитбата на поета с Лора, която става на 19 септември 1912 година.

¹ П. К. Яворов. Събрани съчинения, т. V, 1960, стр. 545.